

XVIII
a m ž i a u s
studijos

9

LIETUVOS
Didžioji Kunigaikštystė
Parlamentarizmas. Konstitucija. Visuomenė

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII

a m ž i a u s
studijos

9

LIETUVOS

Didžioji Kunigaikštystė

Parlamentarizmas. Konstitucija. Visuomenė

Sudarytoja

RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos
institutas

Vilnius
2023

XVIII amžiaus studijos | Eighteenth-Century Studies

Recenzuojamas tęstinis mokslo leidinys, leidžiamas nuo 2014 m. | Peer-reviewed journal published since 2014.

Redakcinė kolegija | Editorial Board

Pirmininkė | Editor-in-Chief

Prof. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

Atsakingasis sekretorius | Editorial Secretary

Dr. Adam STANKEVIČ

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Londono universiteto koledžas | University College London

Prof. habil. dr. Jolanta GELUMBECKAITĖ

Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas | Goethe-Universität Frankfurt am Main

Doc. dr. Liudas GLEMŽA

Vytauto Didžiojo universitetas

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija

Prof. habil. dr. Janina KAMIŃSKA

Varšuvos universitetas, Pedagogikos fakultetas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Doc. habil. dr. Ilja LEMEŠKIN

Praho Karolio universitetas, Baltistikos centras | Univerzita Karlova v Praze

Habil. dr. Andrej MACUK

Lenkijos mokslų akademijos Tadeuszo Manteuffelio Istorijos institutas |

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

Prof. habil. dr. Dariusz ROLNIK

Katovicų Silezijos universitetas | Uniwersytet Śląski w Katowicach

PD habil. dr. Christiane SCHILLER

Berlyno Humboldtų universitetas | Humboldt-Universität zu Berlin

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas, Teisės istorijos institutas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji

Knygos leidybą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą“ finansavo

Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LIP-23-7)

Sponsored by the Research Council of Lithuania

Svetainė internete | Website <http://www.istorija.lt/journals/xviii-amziaus-studijos/>

Redakcinės kolegijos adresas | Contact address

Lietuvos istorijos institutas

Tilto g. 17, 01101 Vilnius, Lietuva

El. paštas smigelskyte.stukiene@gmail.com

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale biblioteka.lt

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2023

© Straipsnių autoriai, 2023

© Lietuvos istorijos institutas, 2023

ISBN 978-609-8314-33-5

ISSN 2351-6968

TURINYS

- Pratarmė / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 8
Foreword / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 12

PARLAMENTARIZMO RAIDA

Andrzej Macuk

- Sejmiki poselskie Wielkiego Księstwa Litewskiego za panowania
Augusta III . . . 18
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės priešseiminiai seimeliai valdant
Augustui III. *Santrauka* . . . 47

Arnaud Parent

- The Political Writers Louis-Antoine Caraccioli, Simon Linguet and John
Lind, and the 1772 Partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth: A Step
Towards Awareness of a Common European Membership? . . . 49
Politikos rašytojai Louis-Antoine'as Caracciolis, Simonas Linguet, Johnas Lindas apie pirmąjį
Lenkijos ir Lietuvos valstybės padalijimą (1772 m.): žingsnis link bendros narystės Europoje?
Santrauka . . . 73

Andrzej Stroynowski

- Wkład reprezentacji Wielkiego Księstwa Litewskiego w dorobek sejmów
grodzieńskich 1784 roku . . . 74
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atstovų indėlis į 1784 m. Gardino seimo
teisėkūrą. *Santrauka* . . . 92

Dorota Dukwicz

- Przemiany systemu rosyjskiej dominacji w Rzeczypospolitej na przełomie
lat 60. i 70. XVIII wieku . . . 93
Rusijos dominavimo Respublikoje sistemos pokyčiai XVIII a. 7–8-ojo dešimtmečių
sandūroje. *Santrauka* . . . 103

KETVERIŲ METŲ SEIMO VEIKLA

Adam Stankevič

- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų teismų reforma
Ketverių metų Seime . . . 106
The Four-Year Sejm's Reform of the Courts of the Nobility in the Grand Duchy
of Lithuania. *Summary* . . . 128

Paweł Zając OMI

- Stolica Apostolska a *Kodeks* Zamoyskiego – Refleksje Nuncjusza
Archettiego na marginesie sporu o reformę Rzeczypospolitej
w latach 1778–1780 . . . 129
Apaštališkasis sostas ir *Zamoyskio kodeksas* – nuncijaus Giovannio Andrea Archetti refleksijos
ginčų dėl Abiejų Tautų Respublikos reformos kontekste 1778–1780 metais. *Santrauka* . . . 144

Ewa Zielińska

Działalność hetmana wielkiego koronnego Franciszka Ksawerego Branickiego w pierwszych miesiącach obrad Sejmu Wielkiego w świetle korespondencji Stanisława Augusta z Filippo Mazzeim . . . 145

Lenkijos didžiojo etmono Pranciškaus Ksavero Branickio veikla Kerverių metų seime remiantis Stanislovo Augusto ir Filippo Mazzei korespondencija. *Santrauka* . . . 155

1791 M. GEGUŽĖS 3 D. KONSTITUCIJA

Andrzej Zakrzewski

Falszywe pierwszeństwo *Ustawy rządowej* z 1791 roku . . . 158

Netikras 1791 metų Valdymo įstatymo pirmumas. *Santrauka* . . . 168

Robertas Jurgaitis

Įstatymų leidžiamoji valdžia Abiejų Tautų Respublikos 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijoje: reformos kryptys ir ribų išgryninimas . . . 169

Legislative Power in the Constitution of 3 May 1791 of the Commonwealth of Both Nations: Directions of the Reform and Elucidation of Boundaries. *Summary* . . . 188

Richard Butterwick

Zaręczenie Wzajemne Obojga Narodów. Analiza języka politycznego . . . 190

Abiejų Tautų tarpusavio garantijų įstatymas. Politinės kalbos analizė. *Santrauka* . . . 203

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

Abiejų Tautų tarpusavio garantijų įstatymas 1791 metų masinėje komunikacijoje . . . 204

The Law of Mutual Assurance between the Two Nations in Mass Communication in 1791. *Summary* . . . 223

KONSTITUCIJA IR VISUOMENĖ

Rūta Janonienė

Maliatyčių bažnyčia kaip katalikų vienybės simbolis . . . 226

The Church of Maliatsichy as a Symbol of Catholic Unity. *Summary* . . . 246

Ewa Kula

Projekty wychowania obywatelskiego młodzieży w dokumentach

Komisji Edukacji Narodowej, poprzedzających wydanie *Ustaw* z [1781]

1783 roku . . . 247

Jaunimo pilietinio ugdymo projektai Tautinės edukacinės komisijos dokumentuose iki 1783 m. [1781 m.] Nuostatų paskelbimo. *Santrauka* . . . 260

Joana Vitkutė

Kasdienos dalyviai ir valstybės ateities kūrėjai: vaiko vaizdinys Pranciškaus Smuglevičiaus kūryboje . . . 261

The Participants of Everyday and the Creators of the Future of the State: The Image of the Child in the Works of Franciszek Smuglewicz. *Summary* . . . 288

Janina Kamińska

Środowisko Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego

a Konstytucja 3 Maja ... 290

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiosios mokyklos bendruomenė ir Gegužės 3 d. konstitucija. *Santrauka* ... 300

Lina Balaišytė

Apie ką kalbėjo Konstitucijos šventės? „Švelniosios revoliucijos“ epochos išskilmės ir jų dekoracijos ... 302

What did the Constitutional Festivals Talk about? The Celebrations and their Decorations in the Epoch of the ‘Gentle Revolution’. *Summary* ... 320

Katarzyna Buczek

Uroczystości związane z uchwaleniem i pierwszą rocznicą Konstytucji 3 Maja w szkołach Wielkiego Księstwa Litewskiego ... 322

Gegužės 3 d. konstitucijos priėmimas ir jos metinių minėjimas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės mokyklose. *Summary* ... 339

Danuta Kowalewska

Konstytucja 3 Maja w polskiej kulturze współczesnej ... 340

Gegužės 3 d. konstitucija šiuolaikinėje Lenkijos kultūroje. *Santrauka* ... 356

PUBLIKACIJA

Juozapo Albino Herbačiausko laiškas Augustinui Janulaičiui dėl 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijos pirmojo vertimo į lietuvių kalbą.

Robertas Jurgaitis ... 358

RECENZIJOS IR ANOTACIJOS

Richard Butterwick. *1791 m. gegužės 3 d. konstitucija. Abiejų Tautų Respublikos testamentas*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021. – 178 p. ISBN 978-609-8183-86-3.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 364

Kad Tėvynė gyvuotų. Lietuva ir Lenkija 1791 m. konstitucijos epochoje: tarptautinės parodos katalogas, 2021 m. spalio 19 d. – 2022 m. sausio 16 d., Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai [Vilnius] / *O dobro Ojczyzny. Litwa i Polska w epoce Konstytucji 3 maja / To Keep the Homeland Alive. Lithuania and Poland in the Epoch of the 1791 Constitution*, sudarytojos Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Gintarė Džiaugytė-Burbulienė (serija *Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų parodų katalogai*, t. XXXII), Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2022. – 600 p. ISSN 2351-7115, ISBN 978-609-8061-75-8. *Tomas Vaitkus* ... 367

Asmenvardžių rodyklė ... 370

Vietovardžių rodyklė ... 384

PRATARMĖ

Jungtinės Lenkijos ir Lietuvos valstybės istorijos finalinis etapas – XVIII amžiaus antrosios pusės istorija – pastaraisiais dešimtmečiais sulaukia vis didesnio tyrinėtojų ir plačiosios visuomenės dėmesio. Dviejų paskutiniųjų Abiejų Tautų Respublikos valdovų – Augusto III Vetino ir Stanislovo Augusto Poniatovskio – valdymo laikotarpis, neretai įvardijamas „trumpuoju aštuonioliktoju amžiumi“, sulaukė net dviejų Zigmanto Kiaupos parengtos akademinės *Lietuvos istorijos* 7-ojo tomo dalių¹. 2020 m. pasirodė solidi britų mokslininko Richardo Butterwicko monografija, pateikianti apibendrinantį žvilgsnį į Abiejų Tautų Respublikos atgimimo laikotarpį, autoriaus siejamą su Stanislovo Augusto valdymo epocha². Šios knygos vertimas į lenkų kalbą skaitytojus pasiekė 2022-aisiais³. Tuo pat metu pasirodė ir Valdo Rakučio knyga intriguojančiu pavadinimu *Prieš panyrant į sutemas. Lietuva XVIII amžiuje: kai ir Lenkija, ir Varšuva buvo mūsų*, plačiau visuomenei pristatanti susistemintą aštuonioliktojo šimtmečio politinės istorijos pasakojimą⁴.

Nepaisant didelio istoriografijos įdirbio, tam tikri XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės institucijų sąrangos, visuomenės raidos ir kultūros kaitos klausimai iki šiol nėra pakankamai išanalizuoti. Mokslininkai vis dar nesutaria tiek dėl Apšvietos epochos idėjų raiškos formų, tiek dėl XVIII a. antrojoje pusėje įvykdytų reformų masto, centralizacijos proceso rezultatų ir valstybės žlugimo / sužlugdymo vertinimo. Istoriografinių prieštarų kontekste ypač svarbus išlieka 1569 m. Liublino unijos aktu nubrėžtos dvinarės Lenkijos ir Lietuvos valstybės raidos klausimas, analizuojamas Ketverių metų seimo (1788–1792) reformas vainikavusios 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijos kontekste. Greta požiūrio, jog Gegužės 3 d. konstitucija yra bendras to meto Lenkijos ir Lietuvos bajorijos pasiekimas, atliepantis centralizuotos konstitucinės monarchijos šalininkų siekius, lietuvių istoriografijoje taip pat pabrėžiama, kad 1791 m. gegužės 3 d. priimtą Valdymo įstatymą galima laikyti Lietuvos konstitucingumo istorijos dalimi tik 1791 m. spalio 20 d. Seime priimto Abiejų Tautų tarpusavio įsipareigojimo įstatymo – Tarpusavio įžado – kontekste. Gegužės 3-iosios konstitucija kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomenės politinės brandos rezultatas iki šiol priimama tik su išlygomis.

1 Zigmantas Kiaupa, *Lietuvos istorija*, t. 7, d. 1: *Trumpasis XVIII amžius (1733–1795 m.)*, Vilnius: Baltų lankų leidyba, 2012; Idem, *Lietuvos istorija*, t. 7, d. 2: *Trumpasis XVIII amžius (1733–1795 m.)*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018.

2 Richard Butterwick, *The Polish-Lithuanian Commonwealth, 1733–1795. Light and Flame*, New Haven and London: Yale University Press, 2020.

3 Idem, *Światło i płomień. Odrodzenie i zniszczenie Rzeczypospolitej (1733–1795)*, Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2022.

4 Valdas Rakutis, *Prieš panyrant į sutemas. Lietuva XVIII amžiuje: kai ir Lenkija, ir Varšuva buvo mūsų*, Vilnius: Alma litera, 2022.

Kitas svarbus istoriografinių diskusijų objektas yra parlamentarizmo raida Lenkijos ir Lietuvos valstybėje. Viešajame diskurse vis dar gajus bajoriškojo parlamentarizmo lyginimas su bajoriškąja anarchija. Tačiau ar pakankamai giliai esame išanalizavę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių veiklą ir Lietuvos pasiuntinių dalyvavimą Abiejų Tautų Respublikos seimuose, kad galėtume viena-reikšmiškai vertinti Lietuvos bajorijos parlamentinę kultūrą? Jei visuomenė buvo įstrigusi vidaus nesantaikoje ir luomo interesų gniaužtuose, kas tuomet lėmė, kad Abiejų Tautų Respubliką apėmusios „taikiosios revoliucijos“ procesuose aktyviai dalyvavo ne tik Lenkijos Karalystės, bet ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikai ir bajorai? Kokie sociokultūriniai pokyčiai vedė į pilietinės visuomenės formavimąsi ir kiek giliai Apšvietos idėjos buvo palietusios visą Abiejų Tautų Respublikos visuomenę?

Siekis plačiau išanalizuoti šiuos klausimus tapo akstinu tarptautinei mokslinei konferencijai „Tėvynės laisvės aušra – 1791 m. gegužės 3 d. konstitucija: genezė, turinys, reikšmė“, 2021 m. spalio 19–21 d. Lietuvos istorijos instituto kartu su partneriais surengtai Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose. Minint 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijos ir Abiejų Tautų tarpusavio įsipareigojimo įstatymo priėmimo 230-ąsias metines, vykusios konferencijos prelegentai, pristatydami naujausius visuomenės kaitos, parlamentarizmo raidos, Gegužės 3 d. konstitucijos genezės ir jos priėmimo kontekstų tyrimus, analizavo šio teisės akto poveikį visuomenės ir valstybės raidai bei siekė įvertinti Konstitucijos vietą Abiejų Tautų Respublikos paveldo valstybių istorinėje atmintyje. Konferencijoje skaitytų pranešimų pagrindu parengti straipsniai ir sudaro didžiąją 9-ojo *XVIII amžiaus studijų* tomo dalį. Leidinyje susitelkiama į tris pagrindinius aspektus: parlamentarizmą, 1791 m. gegužės 3 d. konstituciją ir visuomenės sociokultūrinę kaitą, tiek vedusią į Konstitucijos priėmimą, tiek ir jos inspiruotą.

Parlamentarizmo, Konstitucijos ir visuomenės santykių bei ryšių aspektai lėmė ir šio leidinio struktūrą. Pirmoje knygos dalyje „Parlamentarizmo raida“ publikuojami straipsniai atskleidžia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pavių seimelių veiklą valdant Augustui III (Andrejus Macukas), Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atstovų indėlių į 1784 m. Gardino seimo teisėkūrą (Andrzejus Stroynowski) bei Rusijos dominavimo Abiejų Tautų Respublikoje sistemos pokyčius XVIII a. 7–8-ojo dešimtmečių sandūroje (Dorota Dukwicz). Nauja informacija parlamentinio gyvenimo tyrimą papildė Arnaud Parent straipsnis, analizuojantis Abiejų Tautų Respublikos Seime patvirtinto pirmojo padalijimo vertinimus to meto prancūzakalbėje literatūroje.

Antroji leidinio dalis skirta Ketverių metų seimo (1788–1792) veiklai ir jo užkulisams atskleisti: Seimo posėdžiuose svarstytiems klausimams, priamam įstatymų analizei ir politinių projektų rengimo peripetijoms. Du publikuojami mokslo darbai paliečia teisės kodifikavimo ir teismų sistemos reformavimo

klausimus. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teismų reformos rengimas ir jos turinys pristatomas Adamo Stankevičiaus straipsnyje, o Paweło Zająco OMI atliktas tyrimas atskleidžia Andrzejaus Zamoyskio *Teismo teisių rinkinio* rengimo aplinkybes. Ewa Zielińska, remdamasi nauja archyvine medžiaga, apžvelgia Lenkijos didžiojo etmono Pranciškaus Ksavero Branickio veiklą Ketverių metų seime.

Trečiojoje leidinio dalyje, skirtoje Gegužės 3 d. konstitucijai, pristatomi tyrimai, pateikiantys naują požiūrį į Valdymo įstatymą ir vadinamąją konstitucinę šio įstatymo pataisą – 1791 m. spalio 20 d. priimtą Abiejų Tautų tarpusavio garantijų įstatymą. Andrzejus B. Zakrzewskis straipsnyje „Netikras Valdymo įstatymo pirmumas“ kvestionuoja istoriografijoje ir viešojoje erdvėje įtvirtintą Gegužės 3-iosios konstitucijos kaip antrosios pasaulyje ir pirmosios Europoje modernios konstitucijos mitą, o Robertas Jurgaitis aptaria įstatymų leidžiamosios valdžios sampratą ir jos ribas šioje Konstitucijoje. Richardo Butterwicko atlikta 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijos ir Abiejų Tautų tarpusavio įžado tekstų analizė atskleidžia, kad paskutiniaisiais Ketverių metų seimo veiklos metais priimtuose teisės aktuose matyti tendencija atsisakyti idėjos sujungti į vieną „lenkų tautą“ Respubliką, susidedančią iš „abiejų tautų“, t. y. Lenkijos Karūnos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės. Tyrime parodoma, kad analizuojamu laikotarpiu ne tik Abiejų Tautų tarpusavio įžado, bet ir kitų teisės aktų kalba ir turinys aiškiai sustiprino Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės statusą. Ramunės Šmigelskytės-Stukienės straipsnyje atskleidžiama, kad tiek Abiejų Tautų Respublikos, tiek ir Vakarų šalių (Prancūzijos, Nyderlandų, Italijos) periodinės spaudos skaitytojams buvo žinoma apie 1791 m. spalio 20 d. priimtą Abiejų Tautų tarpusavio garantijų įstatymą, šio dokumento turinį ir jo reikšmę Lietuvos ir Lenkijos santykiams federacinėje Respublikoje.

Ketvirtojoje leidinio dalyje „Konstitucija ir visuomenė“ susitelkiama į du pagrindinius teminius blokus – XVIII a. antrosios pusės kultūros procesus bei Gegužės 3 d. konstitucijos refleksiją literatūroje ir mene. Maliatyčių bažnyčią kaip katalikų vienybės simbolių pristato Rūtos Janonienės atliktas tyrimas. Ewa Kula apžvelgia jaunuolių pilietinio ugdymo projektus Tautinės edukacinės komisijos dokumentuose, o Joana Vitkutė, remdamasi Pranciškaus Smuglevičiaus kūryba, analizuoja didžiojo meistro kuriamą Apšvietos epochos vaiko vaizdinį.

Visuomenės požiūrį į Gegužės 3 d. konstituciją atskleidžia Janina Kamińska, pristatydama entuziastingą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiosios mokyklos bendruomenės narių santykį su Valdymo įstatymu, o Katarzyna Buczek apžvelgia Gegužės 3-iosios konstitucijos metinių minėjimą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės mokyklose. Konstitucijos švenčių tyrimų tematiką pratęsia Linos Balaišytės tyrimas. Autorė, išanalizavusi Gegužės 3 d. konstitucijai paminėti rengtoms šventėms skirtus proginis vizualinius kūrinius, parodo, kad Konstitucijos šventėse, siekiant pabrėžti valdovo ir tautos vienybę, buvo naudojamas platus priemonių, veikiančių žiūrovų juslinius įspūdžius, arsenalas: vaizdai, garsai ir šviesa.

Šios priemonės buvo itin paveikios ir puikiai tiko kurti visuotinio entuziazmo ir džiaugsmo atmosferą. Šventės taip pat atliko didaktinį vaidmenį, proginių dekoracijų vaizdais ir tekstais, o dar labiau – jų aprašymais, publikuojamais periodinėje spaudoje ir proginiuose leidiniuose, buvo propaguojamos naujos vertybės ir nauji valstybės, valdovo, luomų vaizdiniai. Vienas iš svarbiausių „švelniosios revoliucijos“ epochos švenčių uždavinių buvo visuomenės vienybės ir pasiryžimo ginti Konstituciją propagavimas.

XVIII a. epochos ribas peržengiančiame Danutos Kowalewskos tyrime parodoma, kaip Gegužės 3 d. konstitucija priimama šiuolaikinėje Lenkijos kultūroje.

Pristatydami devintąjį *XVIII amžiaus studijų* tomą Maloniajam skaitytojui, tikimės, kad šis leidinys ne tik naujomis įžvalgomis praplės bajoriškosios politinės kultūros tyrimus, suteiks naujų žinių apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir visos Abiejų Tautų Respublikos visuomenės politinę mintį, Gegužės 3-iosios konstitucijos turinį ir reikšmę, bet kartu prisidės ir prie gilesnio XVIII a. visuomenės kultūrinių ir politinių aspiracijų pažinimo, įtvirtindamas suvokimą, kad valstybės likimas yra jos piliečių rankose.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė
Vilnius, 2023 m. rugsėjis